

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมสินค้าการเกษตรเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนโดยรวมในหลายพื้นที่ มีพื้นที่ครอบคลุมทั่วโลกและยังสามารถสร้างรายได้และยกระดับความเป็นอยู่ให้แก่ประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำเกษตรอินทรีย์ มีความสำคัญต่อมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เกษตรกรผู้ผลิตไม่ต้องสัมผัสสารเคมีจากการทำเกษตรโดยใช้ปุ๋ยยาเคมี ส่งผลต่อสุขภาพให้ดีขึ้นในระยะยาว ผู้บริโภคปลอดภัยจากสารเคมีตกค้างในผักและผลไม้ที่บริโภค สิ่งแวดล้อมสามารถเติบโตองงามได้โดยการพึ่งพาตนเอง พื้นผิวดินและน้ำ รักษาสมดุลของธรรมชาติและระบบนิเวศโดยรวมอย่างยั่งยืน ในปัจจุบันมีกระแสว่าการทำสินค้าการเกษตรโดยใช้สารเคมีเป็นสิ่งที่ก่อผลเสียต่อสภาพแวดล้อม จึงเกิดการทำสินค้าการเกษตรอินทรีย์ขึ้นมา ในปี 2562 มีเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นเป็น 3.1 ล้านครอบครัว โดยทำการผลิตในพื้นที่เกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน 451,875 446.88 ไร่ ทำให้พื้นที่เกษตรอินทรีย์คิดเป็นสัดส่วนราวร้อยละ 1.5 ของพื้นที่สินค้าการเกษตรทั้งหมด เป็นปีสองที่ประเทศไทยได้ขึ้นติดอันดับ 10 ประเทศที่มีเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ โดยประเทศไทยได้ขยับจากลำดับที่ 8 ของประเทศที่มีผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์จำนวนมากมาเป็นลำดับ 5 โดยประเทศอินเดียยังคงครองแชมป์ประเทศที่มีเกษตรกรอินทรีย์มากที่สุด จำนวน 1.366 ล้านครอบครัวรองลงมาคือ ยูกันดา เอธิโอเปีย แทนซาเนีย แล้วจึงประเทศไทย จำนวน 118,985 ครอบครัว แต่ถ้าดูในเชิงของพื้นที่เกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองประเทศไทยจะอยู่ลำดับที่ 50 กว่า จากทั้งหมด 186 ประเทศ นอกจากนี้ ยังมีพื้นที่ธรรมชาติ ที่ได้รับการรับรองเกษตรอินทรีย์ (พื้นที่เก็บเกี่ยวผลผลิตป่า-ธรรมชาติ) อีก 217.5 ล้านไร่ ตลาดเกษตรอินทรีย์โลกขยายตัวราวร้อยละ 9.6 รวมมูลค่า 106 พันล้านยูโร หรือราวๆ 3.71 ล้านล้านบาท โดยตลาดออร์แกนิกที่ใหญ่ที่สุดคือ สหรัฐอเมริกา (44.7 พันล้านยูโร) รองลงมาคือ เยอรมัน (12.0 พันล้านยูโร) และฝรั่งเศส (11.3 พันล้านยูโร) สำหรับสถิติเกษตรอินทรีย์ไทย ที่เก็บรวบรวมโดยมูลนิธิสายใยแผ่นดิน-กรีนเนท พบว่าในปี 2562 มีเกษตรกร 118,985 ครอบครัวที่ทำเกษตรอินทรีย์ โดยมีพื้นที่ที่ได้รับการรับรอง 1.778 ล้านไร่ โดยพื้นที่เกษตรอินทรีย์ส่วนใหญ่ของไทยเป็นนาข้าว 1.056 ล้านไร่ ซึ่งเป็นผลจากโครงการ “ข้าวอินทรีย์ล้านไร่” ของกรมการข้าว ที่เริ่มต้นในปี 2560 ที่ทำให้ข้าวอินทรีย์ไทยขยายตัวอย่างรวดเร็วในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา แต่โครงการนี้ จะหมดลงในปี 2564 นี้ ซึ่งหลายฝ่ายคาดว่า จะส่งผลให้การรับรองลดลงอย่างรวดเร็วในช่วงปีหน้าด้วย (The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends, 2021: 141) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 เรื่องการพัฒนาภาคเกษตร ได้ให้ความสำคัญกับการยกระดับการผลิตสินค้าการเกษตรและอาหารเข้าสู่ระบบมาตรฐานและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดและการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ โดย 1) พัฒนาระบบมาตรฐานสินค้าการเกษตรและอาหารให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล ทั้งในกลุ่มสินค้าที่เป็นอาหารและไม่ใช่อาหาร อาทิ สมุนไพร ผลิตภัณฑ์เสริมสุขภาพ ยา พลังงานทดแทน วัสดุชีวภาพ รวมถึงการพัฒนาระบบการตรวจ

รับรองคุณภาพและระบบตรวจสอบย้อนกลับให้เป็นไปตามมาตรฐานอันเป็นที่ยอมรับของตลาดภายใน และต่างประเทศอย่างทั่วถึง และการกำกับดูแลให้มีการบังคับใช้กฎหมายเพื่อรักษาคุณภาพมาตรฐาน สินค้าการเกษตรและอาหารอย่างเคร่งครัดและต่อเนื่อง 2) ส่งเสริมการผลิตสินค้าการเกษตรและอาหาร ให้ได้คุณภาพมาตรฐานและความปลอดภัยและการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาวะ โดยให้ความรู้ด้าน กระบวนการผลิตตามมาตรฐาน อาทิ หลักการปฏิบัติทางสินค้าการเกษตรที่ครอบคลุมถึงส่งเสริมการผลิต สินค้าการเกษตรและอาหารสำหรับผู้บริโภคเฉพาะกลุ่มที่มีมาตรฐานเฉพาะ อาทิ สินค้าการเกษตรอินทรีย์ สินค้าฮาลาล และสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการกำหนดมาตรการจูงใจในการปรับปรุงการผลิต และการส่งเสริมวางระบบการตรวจสอบย้อนกลับ รวมทั้งส่งเสริมการผลิตอาหารที่มีคุณภาพและ เพียงพอสำหรับเด็กในวัยเรียนเพื่อเพิ่มสุขภาวะและศักยภาพการเรียนรู้ และสร้างความตระหนักในการ บริโภคอาหารและโภชนาการที่ส่งผลต่อสุขภาวะ และ 3) ขับเคลื่อนการผลิตสินค้าการเกษตรอินทรีย์อย่าง จริงจัง โดยการสร้างแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนเข้าสู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ผ่านมาตรการทางการเงิน การคลัง การส่งเสริมการผลิต การยกระดับราคาสินค้าการเกษตรอินทรีย์ให้แตกต่างจากสินค้าการเกษตร ที่ใช้สารเคมีตลอดจนมาตรการส่งเสริมตลาด และแนวทางอื่นๆ เช่น การใช้หลักการคาร์บอนเครดิต เป็น ต้น การสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับกลุ่มผู้บริโภค การพัฒนาระบบการรับรองมาตรฐานและ การพิสูจน์ตรวจสอบคุณภาพสินค้าการเกษตรอินทรีย์การส่งเสริมกระบวนการตรวจรับรองแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการจัดทำโซนนิ่งระบบเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นรูปธรรม โดยนำร่องในพื้นที่ที่มีความพร้อมและ เหมาะสม และเชื่อมโยงไปสู่การท่องเที่ยวเชิงเกษตรหรือการท่องเที่ยววิถีไทยเพื่อขยายฐานรายได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี, 2560: 89) คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติจึงได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ.2560-2564 ขึ้นโดยกำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์และดำเนินการภายใต้พื้นฐาน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่สอดคล้องกับภูมิสังคมแต่ละพื้นที่และวิถีชีวิตดั้งเดิม เน้นการส่งเสริม เกษตรกรไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และพัฒนาการผลิตในเชิงการค้า ขยายเครือข่ายเชื่อมโยงสู่การค้า ระดับประเทศและระหว่างประเทศ การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน ที่เป็นระบบการผลิตเพื่อ พึ่งตนเองเป็นหลักและยึดตามวิถีธรรมชาติและไม่ใช้สารเคมีทุกชนิด ภาครัฐสนับสนุนด้านความรู้ด้านการ ผลิตและการสร้างตลาดอินทรีย์ในระดับต่าง ๆ โดยมุ่งให้ความสำคัญกับกลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่มีความพร้อม เป็นผู้นำต้นแบบในการดำเนินการเพื่อให้มีอาหารปลอดภัย ได้มาตรฐาน และการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ให้ ได้การรับรองตามมาตรฐาน โดยเน้นการเทียบเคียงมาตรฐานและระบบการตรวจสอบรับรองที่เท่าเทียม ในระดับสากล และดำเนินการควบคู่กับการทำสัญญาการผลิต โดยรัฐอำนวยความสะดวกและกำกับดูแล ให้เกิดความเป็นธรรมของคู่สัญญาการขยายตลาดต่างประเทศ และจัดหาข้อมูลตลาด รวมทั้งการสร้าง ช่องทางจำหน่ายและเพิ่มพื้นที่ตลาดสินค้าการเกษตรอินทรีย์ เพื่อรองรับผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตร อินทรีย์ รวมถึงการสร้างตราสินค้าการเกษตรอินทรีย์ไทยให้เป็นที่ยอมรับ (คณะกรรมการพัฒนาเกษตร อินทรีย์แห่งชาติ, 2560: 54)

การทำเกษตรอินทรีย์ เป็นแนวทางที่ปรากฏขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ จึงทำให้คนส่วนใหญ่ไม่ค่อยเล็งเห็นความสำคัญของการทำเกษตรอินทรีย์ซึ่งถือได้ว่าเป็นการทำสินค้าการเกษตรที่มีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมแบบปกติให้ยั่งยืน มีดำเนิการทำสินค้าการเกษตรภายใต้ขีดจำกัดความสามารถของธรรมชาติ และต้องตระหนักถึงผลเสียของการทำสินค้าการเกษตรโดยใช้สารเคมี โดยผู้ที่ได้รับผลกระทบนั้นก็คือทุกสิ่งที่อยู่ในวงจรการผลิตไปจนถึงผู้บริโภค เนื่องจากอาหารการกินเป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญมากที่สุดสำหรับสิ่งมีชีวิต เรื่องของอาหารถือเป็นประเด็นที่ค่อนข้างละเอียดอ่อนในแง่ของความถูกสุขอนามัยและสิ่งเจือปน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสารพิษตกค้างในอาหารจากอุตสาหกรรมสินค้าการเกษตร การสะสมของสารพิษในร่างกายผ่านการรับประทานอาหารที่ปนเปื้อนสารเคมีก่อให้เกิดผลกระทบที่ตามมา แบ่งออกเป็น 2 ภาวะ คือ ภาวะที่แสดงให้เห็นอย่างฉับพลัน เช่น การบริโภคอาหารที่ปนเปื้อนสารเคมีแล้วคลื่นไส้ วิงเวียนศีรษะ คลื่นไส้อาเจียน และภาวะที่ส่งผลต่อสุขภาพในระยะยาว เช่น การสะสมของสารเคมีที่ปนเปื้อนจากอาหารในร่างกายเมื่อสะสมมากขึ้นจะแสดงอาการให้เห็นโดยอาจก่อให้เกิดโรคต่างๆ ตามมา เกษตรอินทรีย์ยังมีความสำคัญต่อเกษตรกรในจังหวัดจันทบุรีเป็นอย่างมากและ เนื่องจากจังหวัดจันทบุรีมีพื้นที่เกษตร ประมาณ 2,200,675 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 55.56 ของพื้นที่ทั้งหมด ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวน โดยพื้นที่ร้อยละ 70.44 ของพื้นที่สินค้าการเกษตรเป็นพื้นที่ปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น จำนวนครัวเรือนเกษตรกร 75,327 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 45.40 ของครัวเรือนจังหวัด 165,906 ครัวเรือนโดย เฉพาะเป็นแหล่งผลิตผลไม้ที่สำคัญของประเทศ ประกอบด้วยทุเรียน เงาะ มังคุด คิดเป็นมูลค่า 10,287 ล้านบาท ในปี 2555 ปริมาณผลผลิตผลไม้ในจังหวัดจันทบุรี ทุเรียน 206,175 ตัน มังคุด 69,550 ตัน เงาะ 145,663 ตัน ปริมาณผลไม้ที่กระจายไปจำหน่ายนอกแหล่งผลิตส่งออกต่างประเทศ (ผลไม้เกรดเอ) ร้อยละ 20 ส่วน ผลไม้ที่เหลือ ร้อยละ 80 อยู่ในเกรดบีและเกรดซี จำหน่ายในประเทศร้อยละ 70 และส่งออกชายแดนไทย-กัมพูชาร้อยละ 10 ซึ่งส่งผลให้ราคาผลผลิตตกต่ำ ผลไม้จังหวัดจันทบุรีคิดเป็นมูลค่าไม่ต่ำกว่า 15,000 ล้านบาท มูลค่าสินค้าการเกษตรปี 2554 โดยประมาณคิดเป็นมูลค่า 54,311 ล้านบาท ประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ด้านพืช 43,600 ล้านบาท ปศุสัตว์ 1,785 ล้านบาท ประมง 8,926 ล้านบาท เมื่อปี พ.ศ. 2555 มีมูลค่าสินค้าการเกษตรอินทรีย์ ประมาณ 1,964.82 ล้านบาท (คิดจากพื้นที่โดยรวมประมาณ 89,310 ไร่ ผลผลิตประมาณ 98,241 ตัน) ปี 2556 แนวโน้มเพิ่มขึ้น มีมูลค่าประมาณ 2,327.31 ล้านบาท (คิดจากพื้นที่โดยรวมประมาณ 91,989 ไร่ ผลผลิตประมาณ 105,787 ตัน (สถาบันพัฒนาประชาสังคม, 2560)

สถานการณ์การใช้สารเคมีทางสินค้าการเกษตรของประเทศไทยดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าการนำเข้าสารเคมีทางสินค้าการเกษตรมากเป็นลำดับต้นๆ ของโลก และมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ แม้ว่าสารเคมีทางสินค้าการเกษตรจำพวกปุ๋ยจะเป็นประโยชน์ต่อการเจริญเติบโตของพืชอาหาร ช่วยลดความเสี่ยงในเรื่องความเสียหายต่อผลผลิต ทำให้ผลิตภาพทางสินค้าการเกษตรเพิ่มสูงขึ้น สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรและเศรษฐกิจของประเทศ แต่การใช้สารเคมีที่มากเกินไปจนเกินความจำเป็น และไม่ถูกต้องเหมาะสมจะทำให้เกิดผลกระทบด้านต่างๆ มากมาย ทั้งในด้านสุขภาพของเกษตรกร ผู้บริโภค ด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งด้านเศรษฐกิจของประเทศ ปัญหาด้านสุขภาพและความเสี่ยงจากสารเคมีทางสินค้าการเกษตรสามารถแบ่ง

ออกเป็น 2 ส่วน คือ ผลกระทบที่เป็นพิษเฉียบพลัน ซึ่งผู้ป่วยจะมีการในทันทีหลังจากสัมผัสสารเคมีเช่น คลื่นไส้ อาเจียน ปวดหัว ปวดกล้ามเนื้อ ท้องร่วง หายใจติดขัด และตาพร่า เป็นต้น และผลกระทบที่เป็นพิษเรื้อรัง ซึ่งเกิดจากพาหะสะสมที่ก่อให้เกิดโรคหรือปัญหาอื่นๆ เช่น มะเร็ง เบาหวาน อัมพาต อัมพฤกษ์ โรคผิวหนังต่างๆ การเป็นหมัน การพิการของทารกแรกเกิด เป็นต้น นอกเหนือจากผลกระทบต่อเกษตรกรโดยตรง การตกค้างของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในอาหารได้เพิ่มความเสี่ยงต่อผู้บริโภค โดยเฉพาะกลุ่มรายได้ต่ำ และผู้บริโภคในเมืองที่พึ่งพาอาหารปรุงสำเร็จและไม่สามารถเข้าถึงผักและผลไม้ที่ปราศจากสารเคมี ปัญหาการตกค้างของสารเคมีในสิ่งแวดล้อม ซึ่งสาเหตุเกิดจากการแพร่กระจายของสารเคมีในระหว่างการฉีดพ่น เนื่องจากสารเคมีส่วนใหญ่จะกระจายจากบริเวณของพืชที่ต้องการฉีดพ่นลงสู่พื้นและบางส่วนระเหยอยู่ในอากาศทำให้มีการสะสมอยู่ในพื้นดินและน้ำ ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์เลี้ยง และสัตว์ในธรรมชาติในที่สุดจะส่งผลให้เกิดการสะสมของสารเคมีในห่วงโซ่อาหารและทำให้สิ่งมีชีวิตในระบบห่วงโซ่อาหารทุกระดับได้รับผลกระทบ นอกจากนี้ยังทำลายแมลงที่เป็นประโยชน์ในการช่วยทำลายแมลงศัตรูพืช เช่น ตัวห้ำ ตัวเบียน หรือแมลงที่ช่วยผสมเกสร เช่น ผึ้ง เป็นต้น การใช้สารเคมีทางสินค้าการเกษตรยังเป็นพิษต่อไส้เดือนดิน ซึ่งเป็นสัตว์ที่ช่วยย่อยสลายเศษซากอินทรีย์วัตถุในดินทำให้ดินอุดมสมบูรณ์ทำให้ดินโปร่งร่วนซุยอากาศถ่ายเทได้ดี ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจนั้น ไม่เพียงแต่ผลกระทบภายนอกจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในประเทศไทยที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เท่านั้น แต่ความเสียหายจากการใช้สารเคมีทางสินค้าการเกษตรที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ความเสียหายต่อการส่งออก โดยวิกฤตสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างส่งผลกระทบอย่างมากต่อการส่งออกสินค้าการเกษตรไปยังต่างประเทศหากตรวจพบสารเคมีปนเปื้อนเกินอัตรากำหนด ซึ่งความเสียหายดังกล่าวยังส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศในฐานะผู้ส่งออกสินค้าทางการเกษตรและอาหารรายใหญ่ของโลก (สาคร ศรีมุข, 2556 : 6-11)

ภาคการส่งออกสินค้าสินค้าการเกษตรไปยังต่างประเทศในปัจจุบัน มีการเข้มงวดเรื่องสารเคมีตกค้างเป็นอย่างมาก ตัวอย่างเช่นการส่งออกไปยังประเทศจีนก็ยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องสารเคมีตกค้างเป็นอย่างมาก ซึ่งที่ผ่านมาในงานพืชสวนก้าวหน้า ครั้งที่ 15 (HORITEX 2018) ที่ศูนย์วิจัยพืชสวนจันทบุรี วันที่ 14 ธันวาคม 2561 เวทีประชุมหารือ “GAP ไม่มีไม่ได้แล้ว” ได้รับความสนใจจากผู้เข้าร่วมรับฟังกว่า 200 คน โดยมี ดร. เสริมสุข สลักเพชร อธิบดีกรมวิชาสินค้าการเกษตร ประธานประชุม ตอบคำถาม จากผู้ร่วมเวที อาทิ อาจารย์ปราโมช ร่วมสุข ประธานสถาบันทุเรียนไทย หน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง เช่น เกษตรจังหวัด 3 จังหวัดภาคตะวันออก ประธานแปลงใหญ่ทุเรียน จังหวัดระยอง จันทบุรี ตราด และสมาคมผู้ส่งออกทุเรียน มังคุด จันทบุรี-ชุมพร นายกสมาคมผู้ค้าและผู้ส่งออกผลไม้ไทย ผู้แทนผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุ GMP ผลไม้ทั้งเปลือก จังหวัดระยอง จันทบุรี ตราด และ 7 ผู้แทนเกษตร GAP ดีเด่น เป็นต้น เพื่อหารือแนวทางการทำมาตรฐาน GAP ของทุเรียน และ GMP ของโรงคัดบรรจุ เพราะอนาคตทุเรียนต้องประสบปัญหาคู่แข่งด้านตลาดกับเพื่อนบ้านอาเซียนและเป็นผลไม้ที่สามารถส่งออกทำเงินได้ปีละกว่า 20,000 ล้านบาท โดยทางด้าน ดร. เสริมสุข สลักเพชร อธิบดีกรมวิชาสินค้าการเกษตร กล่าวถึงการค้าทุเรียนกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนที่เป็นคู่ค้าหลักของไทยว่า ไทย-จีน มีการทำพิธีสารระหว่างกระทรวงที่เกี่ยวข้องกัน ระหว่าง 2 ประเทศ ผลไม้ไทย 5 ชนิด คือ ทุเรียน มังคุด ลำไย ลิ้นจี่

มะม่วง และของจีน 5 ชนิด คือ แอปเปิ้ล สาลี่ ส้ม พุทรา องุ่น ที่ต้องขึ้นทะเบียนสวนและโรงคัดบรรจุ แต่ยังไม่เข้มข้น เรื่อง GAP/GMP การส่งออกมีการสวมสิทธิ์ GAP ในการส่งออก ใช้ทะเบียนโรงคัดบรรจุอื่นๆ ที่ได้รับการขึ้นทะเบียน GMP กรมวิชาการและการเกษตร ได้เตรียมดำเนินการ เรื่อง GAP ของสวนหรือเกษตรกร และเรื่อง GMP ของโรงคัดบรรจุแต่ไม่ได้รับความสนใจ เพราะเป็นความสมัครใจ ที่ผ่านมานับ 10 ปี การขายทุเรียนผลสดออกไปจำหน่ายมากในตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะกับตลาดจีนที่เป็นตลาดหลักไม่ได้มีการพัฒนาเรื่องมาตรฐานถึง “วันร้าย คืนร้าย” ปี 2561 จีนเข้มงวดจริงจังกับมาตรฐานทุเรียนผลสดจากไทยถึงกลับให้ไทยเข้มงวดในการออกไปสุขอนามัยพืช เนื่องจากตรวจพบแมลงศัตรูพืช (เพลี้ยแป้ง เพลี้ยหอย หนอนเจาะเมล็ด) และปริมาณยาต่างๆ ที่เกินมาตรฐาน ซึ่งจีนเตือนมาเป็นระยะๆ กว่า 1,000 ครั้ง ถึงเวลาแล้วที่สวนทุเรียนของเกษตรกรต้องมี GAP (Good Agricultural Practice : GAP) และโรงคัดบรรจุต้องมีมาตรฐาน GMP (Good Manufacturing Practice : GMP) เพื่อการตรวจสอบย้อนกลับทุเรียนที่มีปัญหาและเพื่อรับรองมาตรฐานทุเรียนไทยที่ส่งออกตลาดต่างประเทศที่มีคุณภาพ เพื่อแสดงศักยภาพของทุเรียนไทยที่มีคุณภาพมาตรฐานเหนือกว่าประเทศเพื่อนบ้านอาเซียนในตอนนี้ ซึ่งอนาคตอันใกล้จะเป็นคู่แข่งสำคัญ (กาญจนา จินตกานนท์, 2562 : ออนไลน์)

กระบวนการสื่อสารนั้นมีความสำคัญและเป็นปัจจัยหนึ่งในการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์เป็นอย่างดี เนื่องจากการสื่อสารด้านต่างๆ (สมหวัง อินทร์ไชย และคณะ, 2553: 9) เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารกันเองภายในกลุ่มผู้ทำเกษตรอินทรีย์ให้มีความเชื่อและปฏิบัติต่อไปอย่างเข้มแข็งและการสื่อสารกับผู้คนภายนอกให้เล็งเห็นถึงประโยชน์ในการผลิตและการเลือกบริโภคสินค้าการเกษตรอินทรีย์ ทำให้เห็นถึงความสำคัญของระบบสินค้าการเกษตร ที่เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงใช้สารเคมีในกระบวนการสร้างผลผลิตทางสินค้าการเกษตรที่ส่งผลเสียต่อตัวเกษตรกรเองและผู้บริโภค ดังนั้นกระบวนการสื่อสาร เพื่อส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในกลุ่มเกษตรกรชาวสวนผลไม้ในจังหวัดจันทบุรี จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่แสดงให้เห็นให้ผู้คนได้ตระหนักถึงผลลัพธ์ที่ได้และเป็นตัวอย่างที่ดีอีกทางเลือกหนึ่งของการทำสินค้าการเกษตรแบบยั่งยืน โดยข้อมูลเบื้องต้นนั้น ฝ่ายแผนพัฒนาจังหวัดจันทบุรี ได้ระบุเอาไว้ว่า โครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดจันทบุรี ขึ้นอยู่กับภาคเกษตรเป็นสำคัญ โดยผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดจันทบุรี (GPP) ในปี พ.ศ. 2559 มีสัดส่วนภาคสินค้าการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 55.40 โดยเป็นพื้นที่ปลูกไม้ผลยืนต้น จำนวน 1,689,279 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 73.93 (แผนพัฒนาจังหวัดจันทบุรี พ.ศ.2561-2565 : 9)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งในระดับมหภาคและจุลภาคต่างให้ความสนใจเรื่องเกษตรอินทรีย์ พร้อมทั้งมีกระบวนการสื่อสารอย่างกว้างขวาง แต่จากการศึกษาวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ยังมีผู้ที่ศึกษาถึงปัญหาที่พบในกระบวนการสื่อสารเพื่อส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในกลุ่มเกษตรกรชาวสวนผลไม้ในจังหวัดจันทบุรี ปัจจัยกระบวนการสื่อสารเพื่อส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในกลุ่มเกษตรกรชาวสวนผลไม้ในจังหวัดจันทบุรีให้ประสบความสำเร็จ แนวทางในกระบวนการสื่อสารเพื่อส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในกลุ่มเกษตรกรชาวสวนผลไม้ในจังหวัดจันทบุรี จากความสำคัญดังกล่าว จึงได้สนใจที่จะศึกษา “กระบวนการสื่อสารเพื่อส่งเสริมสินค้าการเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดจันทบุรีสู่ตลาดใน

ประเทศจีน” ซึ่งจะเป็นประโยชน์โดยรวมต่อแวดวงการทำเกษตรอินทรีย์ทั้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 คำถามนำวิจัย

- 1) ความต้องการสินค้าทางการเกษตรอินทรีย์ของจังหวัดจันทบุรีในตลาดประเทศจีนเป็นอย่างไร
- 2) กระบวนการสื่อสารเพื่อส่งเสริมสินค้าการเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดจันทบุรีสู่ตลาดประเทศจีนที่เหมาะสมเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อศึกษาความต้องการสินค้าการเกษตรอินทรีย์ของจังหวัดจันทบุรีในตลาดประเทศจีน
- 2) เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อส่งเสริมสินค้าการเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดจันทบุรีสู่ตลาดประเทศจีนที่เหมาะสม

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์การศึกษาเรื่อง “กระบวนการสื่อสารเพื่อส่งเสริมสินค้าการเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดจันทบุรีสู่ตลาดในประเทศจีน” ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาขอบเขตของการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านประชากร ประกอบด้วย กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรอินทรีย์ชาวจีนในจังหวัดจันทบุรี, เกษตรกรผู้ทำเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดจันทบุรี, ผู้บริหารท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรี, ประชาชนชาวบ้านเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ที่เป็นที่ยอมรับใน จังหวัดจันทบุรีและผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการทางด้านกระบวนการสื่อสารและการสื่อสารการตลาด ในจังหวัดจันทบุรี

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา โดยมุ่งศึกษาด้านเนื้อหาเกี่ยวกับความต้องการสินค้าทางการเกษตรอินทรีย์ของจังหวัดจันทบุรีในตลาดประเทศจีน กระบวนการสื่อสารเพื่อส่งเสริมสินค้าการเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดจันทบุรีสู่ตลาดประเทศจีนที่เหมาะสม

1.4.3 ขอบเขตด้านเวลา ประกอบด้วย การเตรียมข้อมูล จัดลำดับข้อมูล การสัมภาษณ์ และนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล ระหว่างเดือน มิถุนายน พ.ศ.2567 ถึงเดือน มิถุนายน พ.ศ.2568

1.4.4 ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษากลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรอินทรีย์ชาวจีนในจังหวัดจันทบุรี และกลุ่มเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดจันทบุรี

1.5 ประโยชน์ของการวิจัย

- 1) เกษตรกรชาวสวนเกษตรอินทรีย์ได้ทราบถึงความต้องการสินค้าการเกษตรในตลาดประเทศจีน

- 2) หน่วยงานภาครัฐได้กำหนดนโยบายส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ไปในทิศทางที่ถูกต้อง
- 3) นักวิชาการ นักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจได้แนวทางการกระบวนการสื่อสาร เพื่อส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในกลุ่มเกษตรกรชาวสวนผลไม้ในจังหวัดจันทบุรี

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.6.1 กระบวนการสื่อสาร หมายถึง ขั้นตอนหรือวิธีการที่สาร (message) ถูกส่งจากผู้ส่งสาร (sender) ไปยังผู้รับสาร (receiver) ผ่านช่องทางหรือสื่อกลาง (channel) โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้รับเข้าใจและตีความสารนั้นตามที่ผู้ส่งตั้งใจ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรอินทรีย์ชาวจีนในจังหวัดจันทบุรี, เกษตรกรผู้ทำเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดจันทบุรี, ผู้บริหารท้องถิ่น จังหวัดจันทบุรี, ประชาชนชาวบ้านเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ที่เป็นที่ยอมรับใน จังหวัดจันทบุรีและผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการทางด้านกระบวนการสื่อสารและการสื่อสารการตลาดในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งประกอบไปด้วยการวางแผนงานกระบวนการกลุ่ม กระบวนการทรัพยากร และการนำหรือการสั่งการรวมถึงการควบคุมกลุ่มเกษตรอินทรีย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรผู้ทำเกษตรอินทรีย์และผู้ประกอบการธุรกิจได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างครบถ้วนทั่วถึง และมีความรู้ความเข้าใจตรงกัน เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ และบุคคลภายนอกได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์รวมถึงมีความรู้ความเข้าใจในการเลือกบริโภคผลไม้อินทรีย์

1.6.2 การสื่อสารเพื่อส่งเสริมสินค้าการเกษตร หมายถึง การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพนั้น คือ การที่ผู้รับสารทั้งภายในกลุ่มและภายนอกกลุ่มมีความเข้าใจที่ดี และตรงกันกับผู้ส่งสาร ซึ่งมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ทักษะในการสื่อสาร ความรู้ ปัจจัยของสาร ข้อมูลเนื้อหาที่ต้องการสื่อสาร และปัจจัยของสื่อ โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์

1.6.3 การส่งเสริมสินค้าการเกษตร หมายถึง กระบวนการในการให้บริการหรือระบบที่ช่วยเหลือเกษตรกรชาวสวนโดยวิธีการให้ความรู้ เพื่อปรับปรุงวิธีการและเทคนิคทางสินค้าการเกษตร การปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตผลไม้อินทรีย์ เพิ่มรายได้ รวมทั้งการปรับปรุงระดับความเป็นอยู่ระดับมาตรฐานทางสินค้าการเกษตร และสังคมของชีวิตกลุ่มเกษตรกรให้ดีขึ้น โดยการให้คำปรึกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อให้ได้รับความรู้สามารถนำไปปฏิบัติได้

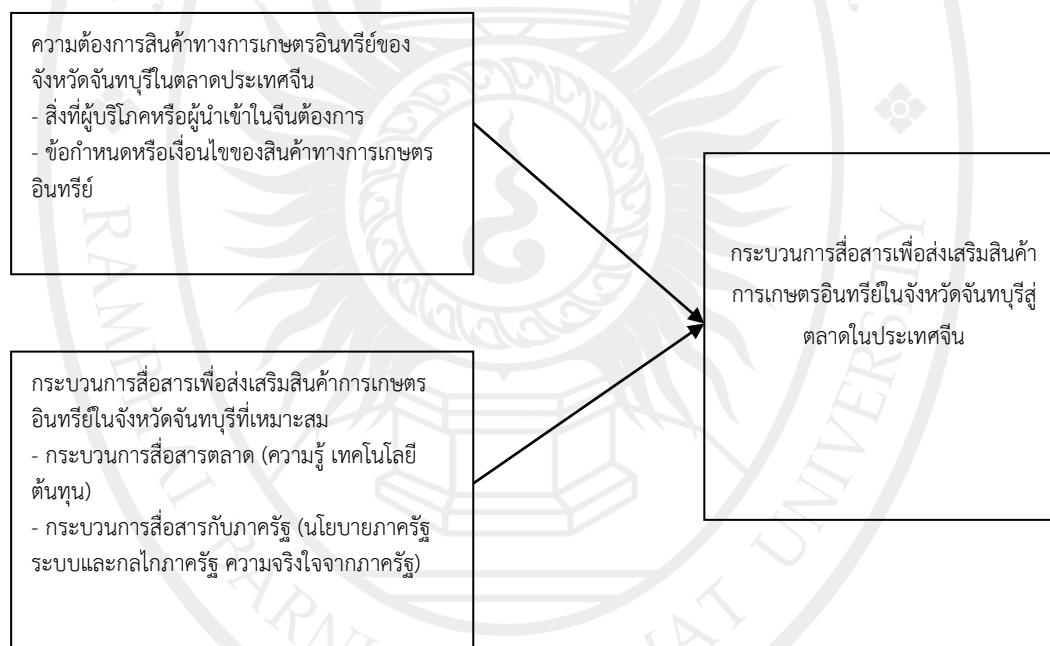
1.6.4 เกษตรอินทรีย์ หมายถึง การทำสินค้าการเกษตรที่ปลูกหรือปรับเปลี่ยนจากการทำเกษตรแบบดั้งเดิมที่มีการใช้สารเคมีในกระบวนการผลิตเป็นการใช้อินทรีย์วัตถุในการดำเนินการทุกกระบวนการทุกขั้นตอนในการผลิตผลไม้เพื่อบำรุงให้สวนผลไม้มีความอุดมสมบูรณ์และมีความแข็งแรงต้านทานโรคจากภาวะต่างๆ พัฒนาระบบการผลิตที่พึ่งพาตนเองโดยเป็นไปตามธรรมชาติ เพื่อรักษาสมดุลของธรรมชาติและความยั่งยืนของระบบนิเวศน์ และผลผลิตที่ได้จากการทำเกษตรอินทรีย์จะไม่มีสารเคมีตกค้างทำให้ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคได้รับความปลอดภัยจากสารเคมี

1.6.5 กลุ่มเกษตรกร หมายถึง ผู้ที่ปลูกพืชผลทางการเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดจันทบุรี

1.6.6 กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรอินทรีย์ชาวจีน หมายถึง กลุ่มบุคคลหรือองค์กรของชาวจีนที่ดำเนินกิจการด้านการผลิต แปรรูป และจำหน่ายสินค้าการเกษตรอินทรีย์ โดยยึดหลักการผลิตที่ปราศจากสารเคมีสังเคราะห์ ฮอร์โมนเร่งการเจริญเติบโต และสารกำจัดศัตรูพืชที่เป็นอันตราย ทั้งนี้อาจมีการดำเนินธุรกิจภายในประเทศจีนเอง หรือขยายไปยังต่างประเทศ และดำเนินการอยู่ในจังหวัดจันทบุรี

1.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูล แนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง “กระบวนการสื่อสาร เพื่อส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในกลุ่มเกษตรกรชาวสวนผลไม้ในจังหวัดจันทบุรี” ผู้วิจัยได้นำหลักการ ปัจจัยในกระบวนการทางการสื่อสาร ของสุรพงษ์ โสธนะเสถียร และ กระบวนการสื่อสารของเดวิด เค.เบอร์โล (David K.Berlo) (1966) มาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังภาพประกอบ 1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัยกระบวนการสื่อสารเพื่อส่งเสริมสินค้าการเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดจันทบุรีสู่ตลาดในประเทศจีน

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี